

TAKO BLIZU A TAKO DALEKO

Da li će Beograd i Priština početkom aprila postići dogovor o normalizaciji odnosa koji bi Srbiji otvorio vrata da dobije datum početka pregovora o pristupanju Evropskoj uniji - pitanje je na koje niko trenutno ne zna odgovor. Zna se, međutim, da će rezultat ove runde razgovora biti prelomna tačka posle koje će Beograd i Priština postići konačan dogovor ili će se normalizacija odvijati na drugi način, pod izmenjenim uslovima, sa drugim političarima i u neko drugo vreme.

Nema sumnje da je Beogradu veoma teško palo što na poslednjoj rundi martovskih pregovora Brisel nije kao početni dokument ponudio neko kompromisno rešenje koje bi vladi srpskog premijera **Ivice Dačića** omogućilo da razgovore uspešno privede kraju. Umesto kompromisa koji je srpska vlada očekivala, visoka predstavnica za spoljnu politiku Evropske unije (EU), **Ketrin Ešton** je ponudila dokument kojima su bile predviđene osnovne i dodatne nadležnosti za Zajednicu srpskih opština (u daljem tekstu Zajednica) koji je nekoliko dana kasnije objavio ugledni beogradski dnevni list «Politika». Srpska vlada je pobesnela kada je shvatila da su nadležnosti koje su ponuđene Zajednici zapravo iste nadležnosti koje opštine sa srpskom većinom već imaju prema planu bivšeg finskog predsednika **Martija Ahtisarija**, koji je osnova za kosovski Ustav i zakone kojim se daju dodatna prava srpskoj zajednici (Plan Martija Ahtisarija, Aneks III – decentralizacija, članovi 3 i 5)!? Zato je vlada u Beogradu odmah po završetku sedme runde pregovora, održala sednicu koja ima posebnu simboliku. Pošto je srpski premijer Dačić pravo iz Brisela leteo za Njujork na sednici Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija o Kosovu, sastankom srpske vlade je predsedavao prvi potpredsednik i lider najjače stranke u zemlji **Aleksandar Vučić**. Obraćajući se ministrima Vučić je rekao da **“Srbiji u Briselu nisu dali ni jedan odsto šanse da prihvati papir koji je ponuđen”**. Vučić je dodao da **“niko osim Srbije nije pokazao spremnost da napravi bilo kakav ustupak ili kompromis”** i naglasio da obećava da će zemlja, uprkos svemu **“nastaviti evropski put”**. Da srpska vlada ipak veruje u kompromis, potvrđuju Vučićeve reči da je **“ostalo jedanaest dana pakla i za Vladu i za Srbiju, ali postoje stvari koje ne možemo da prihvatimo, ali i stvari koje ne smemo da odbijemo”**. Izjavom potpredsednika Vučića kao i nastupom premijera Dačića u Briselu i Njujorku, srpska vlada je želela da pokaže svetu da najjače stranke vladajuće koalicije imaju identičnu politiku kada je u pitanju Kosovo.

Inače, sami pregovori koji su završeni kasno noću 20. marta bili su veoma dramatični jer su u jednom trenutku kako od strane predstavnice EU Ketrin Ešton, tako i od strane SAD bili predstavljeni kao poslednji kao i da se očekuje da se na njima postigne dogovor, po bilo koju cenu. Upravo zbog toga, te večeri su kontakti premijera Srbije Dačića i vicepremijera Vučića bili veoma intenzivni jer predstavnici Srbije nisu bili zadovoljni sadržajem papira koji je visoka predstavnica Ketrin Ešton predočila kao finalni predlog. Srpska vlada je odbila da prihvati ponudu a činjenica da je EU zakazala nove pregovore za 2. april pokazuje - da je Beograd bio u pravu kada je procenio sa se pregovori neće završiti 20. marta.

Srpska vlada je veoma besna, koliko god to uspešno prikivala, jer je učinila korake od sedam milja u pregovorima sa Prištinom u odnosu na prethodne srpske administracije. Ona se od svojih prethodnika razlikuje u dve ključne stvari. Predsednik **Tomislav Nikolić**, premijer Dačić i prvi potpredsednik Vučić iskreno žele da konačno reše odnose Beograda i Prištine istorijskim kompromisom dva naroda. Njihova prednost je u tome što osim želje imaju političku snagu i autoritet da takav dogovor sprovedu. Šteta je što Srbija ranije nije na takav način rešavala kosovsko pitanje kao i što je propuštena prilika da se o ovom problemu razgovara još 2002. godine kako je to želeo tadašnji srpski premijer Đinđić. Srbija je tada mogla da dobije mnogo više. Ruku na srce i prethodne vlade su «rešavale» kosovsko pitanje. Problem je bio što su jedno govorile a drugo radile, jer su iz Beograda vođene različite politike (primer bivšeg predsednika Srbije **Borisa Tadića** i bivšeg ministra spoljnih poslova **Vuka Jeremića**) i što nisu mogle da sprovedu na terenu ni ono što su obećavale. Sadašnja vlada u Beogradu, između ostalog, plaća cenu nepoverenja koje ima međunarodna zajednica prema Srbiji upravo zbog takve politike prethodnih vlada koje su izgubile svaki kredibilitet. Upravo, zato su Dačić i Vučić odlučili da prvo sprovedu dogovore i normalizaciji odnosa sa Prištinom koje je prethodna vlada dogovorila a nikada ih nije implementirala na terenu. Tako su želeli da međunarodnoj zajednici pošalju jasnu poruku da su u Srbiji sada na vlasti političari koji sprovode dogovoreno. I donekle su uspeli, jer je jasna promena politike Nemačke prema Srbiji koja je očigledno razumela proces koji se dešava u Beogradu. Stiče se, pak, utisak da drugi deo međunarodne zajednice, posebno SAD, nisu razumele promene i kakvu šansu za trajno rešenje problema pruža Vlada koja je sredinom prošle godine izabrana u Beogradu.

Pregovori koje vode premijeri Ivica Dačić i **Hašim Tači** su zaista «tako blizu, a tako daleko» od konačnog rešenja kako se poetski izrazio srpski premijer na zajedničkoj konferenciji za novinare u Brielu posle maratonske sedme runde pregovora. Ta zajednička konferencija srpskog i kosovskog premijera kao u rukovanje nekoliko dana ranije u Vatikanu između srpskog predsednika Nikolića i kosovskog premijera Tačija pokazuju da Beograd i Priština idu, bez obzira na teškoće, ka normalizaciji odnosa. Na zajedničkom nastupu pred novinarima u Briselu oba premijera su bili optimisti kada je u pitanju postizanje dogovora bez obzira na razlike koje nisu prevaziđene. Da se u odnosima Beograda i Prištine dešavaju pozitivni pomaci potvrdio je u Briselu kosovski premijer Tači rečima da je tokom poslednjih šest meseci "**postignut značajan uspeh, nezamisliv pre godinu dana**".

Ako je tako, zašto dogovor još nije postignut? Možda je to najbolje objasnio srpski premijer Dačić rečima da međunarodna zajednica i srpsku i kosovsku stranku tera da same nađu rešenje i učine kompromis, a to je veoma teško jer na Balkanu ljudi nisu skloni kompromisima. Ova rečenica znači u stvari da ne postoji pritisak međunarodne zajednice da kosovska strana učini kompromis. Upravo tu dolazimo do ključnog problema. Činjenica je da su se dve strane složile oko mnogih konkretnih problema ali i dalje ne postoji saglasnost oko ključne stvari. Beograd traži da prava za srpsku zajednicu na Kosovu budu veća nego što ih je ona dobila planom Martija Ahtisarija na kome su zasnovani kosovski Ustav i zakoni. Priština i deo međunarodne zajednice, pre svih SAD, smatraju da sva rešenja do kojih se dođe budu u okviru kosovskog Ustava i zakona, odnosno Ahtisarijevog plana.

Da je tako, pokazalo se kada je visoka predstavnica EU za spoljnu politiku Ketrin Ešton srpskoj i albanskoj delegaciji ponudila predlog u kome se Zajednici daju ovlašćenja koje opštine sa srpskom većinom na Kosovu već imaju prema Ahtisarijevom planu. Zato se Beograd s pravom pita čemu pregovori ako se Srbiji ne nudi ništa novo u odnosu na ono što je Kosovo srpskoj zajednici, pod pritiskom međunarodne zajednice, odavno ponudilo? Jednostavno, Srbija nisu potrebni pregovori da prihvati Ahtisarijev plan ili da prizna kosovsku nezavisnost. To može da učini i sama a činjenica da nije to uradila do sada, pokazuje da postoji problem, odnosno da su potrebni razgovori da se oni reše.

Dakle, osnovni problem je u tome da li će međunarodna zajednica izvršiti pritisak na kosovsku Vladu da srpskoj zajednici ponudi dodatne ustupke koji sada nisu predviđeni kosovskim zakonima? Ako se to desi, svi drugi problemi koji se pojavljuju u pregovorima kao što su pitanje direktnih izbora za skupštinu buduće zajednice, policija i sudstvo su rešivi. Kosovski lideri do sada nisu pokazali bilo kakvu želju da učine ustupke van svog Ustava jer su za takav stav imali podršku pre svih SAD. Da nije tako, bili bi prinuđeni da samostalno razgovaraju sa srpskom zajednicom i traže rešenja. Kompromis bi tada bio na dohvata ruke, jer je bar liderima kosovskih Albanaca jasno šta znači kada deo građana ne priznaje državu u kojoj živi. Upravo su oni poslednjih deset godina XX veka na nepriznavanju Srbije, njenih državnih organa, neučestvovanjem u političkom životu i izgradnji paralelnih institucija vodili borbu za nezavisnost od Srbije. Zato im neće biti teško da razumeju strahove Srba na Kosovu koji jednostavno ne veruju prištinskim institucijama. U takvoj situaciji jasno je da kao većinski narod imaju obavezu da učine mnogo više i da Srbe uvere da žele zajednički život a ne etničko čisto Kosovo, bez obzira šta piše u kosovskom Ustavu, Ahtisarijevom planu i zakonima kojima se formalno garantuju dodatna, zaista velika, prava srpskoj zajednici.

Dakle, ključ za dogovor o Kosovu nije u rukama Srba i Albanaca već u tome da li će pre svih SAD prestati da robuju stereotipima kada je kosovski problem u pitanju. A stereotip je da će Srbija, pre ili kasnije, prihvatiti kosovsku nezavisnost u sadašnjem obliku, da će to učiniti zbog napretka u procesu evrointegracija i da samo treba biti uporan i nepopustljiv prema Beogradu. Takvim stavom, Srbiji se ne ostavlja bilo kakva mogućnost da postigne dogovor već samo da prizna kapitulaciju i eventualno pregovara oko uslova za takav čin. Da li će doći do promene stava pre svega u Vašingtonu zavisi najviše od toga da li će se razumeti da je politička volja i autoritet koji sadašnja srpska vlada ima po pitanju Kosova najveća šansa za dogovor. Naravno, to znači da bi srpska vlada posle uspešne misije u Berlinu morala u narednom periodu da posveti pažnju Vašingtonu.

Problem Srbije je što nema vremena jer je svaki dan nerešavanja kosovskog problema veoma skupo košta. Ipak, ni Beograd nije bez argumenata. Njegova najjača karta je činjenica da Kosovo bez dogovora sa Srbijom nikada neće postati država bez obzira da li je nezavisnost priznalo 100 ili 150 država. Sve do tada, Kosovo će biti nedovršena država, sa delom stanovnika koji je ne prihvataju i sa najvećim susedom sa kojim deli zajedničku istoriju koji ne priznaje Prištinu. Sve dok bude tako, nema trajne stabilnosti na zapadnom Balkanu. Drugi srpski argument je činjenica da ukoliko zemlja ne dobije datum pregovora vlada bi mogla da objavi da joj evrointegracije nisu više prioritet. U tom slučaju, Brisel više nema nijedno sredstvo pritiska na Beograd. Sve bi to moglo da

dovede do toga da Kosovo postane zamrznuti konflikt poput kiparskog. I posredno do jačanja uticaja Rusije u Srbiju čemu se Brisel žestoko protivi.

Tako dolazimo do činjenice da je rešavanje ovog spora ipak u rukama EU. Jer, trajno i konačno rešenje srpsko – albanskog spora očigledno nije moguće sve dok EU ne prihvati da je kosovski problem evropsko pitanje sa posledicama po evropsku bezbednost. To podrazumeva da neko, verovatno u Berlinu, treba da objasni Prištini da savete traži u Briselu jer se Kosovo kandiduje da budu članica EU, a ne nova savezna država u SAD. Upravo od toga zavisi uspeh pregovora koje vode Dačić i Tači jer istorijski kompromis Srba i Albanaca je moguć samo ako obe strane izgube ponešto od onoga što smatraju da im pripada a sve zarad suživota, regionalne stabilnosti i zajedničke evropske budućnosti.

Srpska vlada je pokazala veoma jasno da je spremna na kompromis i na bolne ustupke. Ostaje da neko objasni kosovskoj vladi da su kompromisi nužni i da ne može da ostane sve onako kako je bilo kada je u 17. februara 2008. godine u Prištini samoprogllašena nezavisnost. Jednostavno, život je pokazao da su neka od rešenja iz plana Martija Ahtisarija neodrživa ili da nisu dovoljna. Ulog je veliki i nije u pitanju samo suživot Srbija i Albanaca i istorijski dogovor već i bezbednost čitavog zapadnog Balkana. Kao i činjenica da će se dugo čekati na novu šansu za trajni mir na Balkanu ako se ova ne iskoristi.